

KORMÁNYZATI FELELŐSSÉG, KORMÁNYZATI MUNKA A KÖZVÉLEMÉNY KUTATÁSI ADATOK TÜKRÉBEN: MUNKAKÖRNYEZET ÉS DEMOKRATIKUS REND

Az OTKA T 61949 sz. kutatásának zárójelentése

A kutatás egy nemzetközi együttműködésben végzett vizsgálathoz kért kiegészítő támogatást két évre (2006-2007) vonatkozóan. Az eredeti kutatás címe: *Munkaattitűdők időbeli változása és nemzetközi összehasonlítása* (T 46648), futamideje 2004-2007. Ez a kutatás az eredeti kutatás keretében a munkaattitűdökre vonatkozó közvélemény kutatási eredményeket egészítette ki olyan további kérdésekkel, amelyek a kormány szerepére és felelősségvállalására vonatkoznak munkával, alkalmazással, munkahelyekkel, munkanélküliséggel kapcsolatban. Konkrétabban a kutatás idevágó fő területei ezek voltak: a kormány szerepe a munkahelyek biztosításában, védelmében új munkaalkalmak létrehozásában; a munkanélküliek ellátásával kapcsolatos kiadások mértéke; a kormány felelőssége abban, hogy a munkanélkülieknek tisztességes megélhetést biztosítson. Emellett a szorosán vett célkitűzés mellett a kutatás kiterjedt a kormányzati munka és felelősségvállalás egyéb, politikai aspektusaira is. A zárójelentésben kitérünk ezekre az összefüggésekre is.

Miként az eredeti kutatás, ez a kiegészítő kutatás is nemzetközi összehasonlító jelleggel történt és az International Social Survey Programme (ISSP) keretében kidolgozott kérdőív (*Role of Government*) magyarországi lekérdezését foglalja magában. Az ISSP 1986 óta működik, a tagországok (jelenleg 37 ország) évente egy, szigorúan meghatározott módszertani keretek között, azonos kérdőívvel zajló közvélemény kutatást végeznek. Ebből következően ez a kutatás lehetőséget nyújt a témában nemzetközi összehasonlításra is. A zárójelentésben építünk erre a lehetőségre is.

Összhangban a pályázattal az adatfelvételt 2006-ban bonyolítottuk le, a 18 éven felüli lakosság véletlen mintáján. Az adatfelvétel un. csökkenő mintán történt, ahol eredetileg 2228 címet választottunk ki, s ebből 1010 esetben sikerült a kérdőívet értékelhető módon kitölteni, ez a kutatás esetszáma. Az ISSP program előírásai szerint a magyar adatfelvétel alapján

elkészítettünk egy angol nyelvű adatbázist is. Ezt az adatbázist a kölni adatbank (Zentral Archive) rendelkezésére bocsátottuk. Erre a munkafázisra 2007-ben került sor. Ezzel párhuzamosan megkezdtuk az adatbázis adatainak feldolgozását és elemzését. A munka a pályázat futamidejének végére (2007 vége) nem tekinthető lezártnak, további elemzésekre még mindenképpen sort fogunk keríteni. Emellett az adatok a hazai kutatói közösség számára is elérhetőek a TÁRKI adatbankjában, ami nyilván további elemzési lehetőségekhez és kutatási eredményekhez vezet majd a pályázat futamideje után is.

Ebben a jelentésben közvélemény kutatási adatok alapján áttekintjük, hogy a lakosság hogyan értékeli a kormányzat működését és azt, hogy ennek milyen következményei vannak az általános állampolgári attitűdökre, amelyek a munka világtól a közélet legkülönbözőbb kérdéseiig terjednek. Ennek során részben hazai, részben nemzetközi közvélemény kutatási adatokra támaszkodunk. A nemzetközi kutatások közül alapvetően az International Social Survey (ISSP) valamint a European Social Survey (ESS) adatbázisát használjuk fel. Az ISSP *Role of Government* című moduljához kapcsolódó témakörök 1985-ben, 1990-ben, 1996-ban és 2006-ban volt a központi kérdésköre az ISSP kutatásnak. Ezen túlmenően a 2004-ben új témaként bevezetett *ISSP-Citizenship* kutatás adatait is felhasználtuk. Ez az adatfelvétel is az OTKA támogatásával valósult meg Magyarországon, illetve ennek az adatbázisnak az angol változatát is az OTKA támogatásával készítettük el.

A zárójelentés témakörei:

1. A kormányzat munkájának általános megítélése
2. Az állami kötelezettségvállalás a munka világában
3. A demokratikus rend lakossági értékelése
4. A közszereplők megítélése
5. A közigazgatás minőségének lakossági megítélése
6. A korrupció észlelése

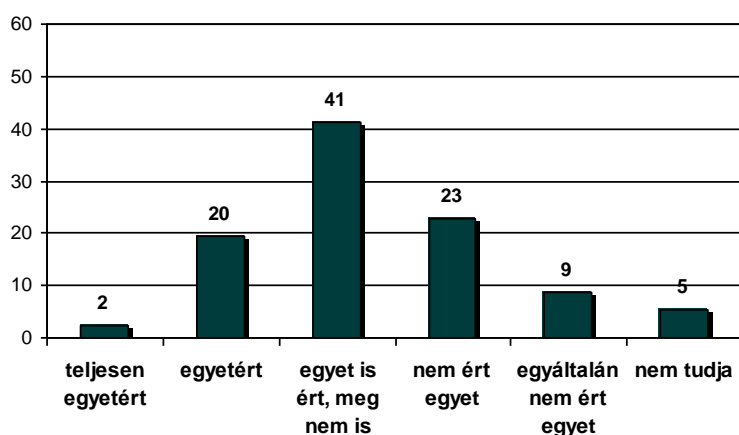
1. A kormányzat munkájának általános megítélése

A felnőtt magyar lakosság háromnegyede 2004-ben nem volt meggyőződve arról, hogy a kormányzat tagjai azt teszik, ami helyes. Csupán 2%-uk volt teljesen biztos ebben, 20%-uk inkább erre a véleményre hajlott, 40%-uk bizonytalan, harmaduk pedig inkább arról volt meggyőződve, hogy a kormány nem megfelelően működik (1. ábra).

1. ábra: A kormány munkájának általános megítélése.

Forrás: ISSP 2004, magyar adatok

A legtöbb esetben bízhatunk abban, hogy a kormány tagjai azt teszik, ami helyes, %

Természetesen ez az attitűd jelentősen összefügg a válaszolók politikai beállítottságával, hiszen válaszaik során nem tudtak elvonatkoztatni az aktuális kormánytól, így önmagában ez az általános attitűd még nem feltétlenül jelzi azt, hogy általában az állam működési mechanizmusával voltak elégedetlenek az emberek.

A nemzetközi összehasonlító adatok alapján kettős összefüggés bontakozik ki. Egyrészt, a több évszázados hagyományokkal rendelkező fejlett demokráciák polgárai inkább hajlanak arra, hogy bízzanak a kormány helyes működésében, másrészt viszont jelentősen befolyásolják az a kormánnyal kapcsolatos általános attitűdöket az aktuálpolitikai események. Magyarország 2004. decemberében, tehát két választás között kb. félidőben ebből a szempontból a vizsgálatban részt vevő országok rangsorában az alsó harmad tetején helyezkedett el - 39 ország¹ ország közül a 26 helyen állunk (2. ábra). Ebben az alsó harmadban volt majdnem minden volt szocialista ország, de ide került Franciaország, Németország (különösen a keleti tartományok), Ausztria és Japán is.

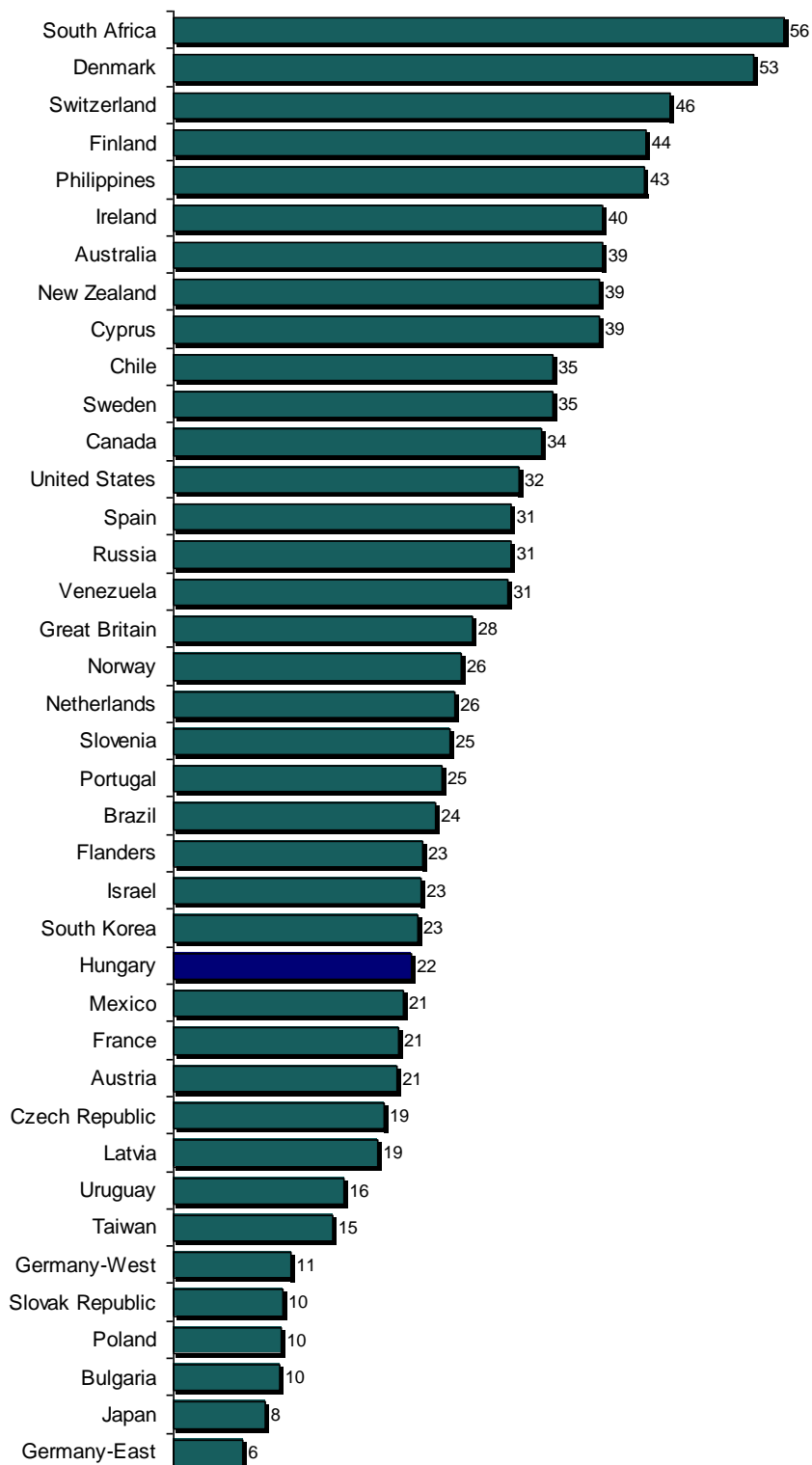
¹ Németország keleti és nyugati tartományait külön kezelve

2. ábra: A kormány munkájának értékelése nemzetközi összehasonlításban

Forrás: ISSP 2004

A legtöbb esetben bizhatunk abban, hogy a kormány tagjai azt teszik, ami helyes

"teljesen egyetértők" és "egyetértők" együtt, %

2. Az állami kötelezettségvállalás a munka világában

A felnőtt lakosság fele úgy gondolja, hogy az államnak feltétlenül kötelessége munkahelyet biztosítani mindenkinek. Az első két válaszlehetőség összesen valójában kérdezettek 90%-át tartalmazza. Összességében hasonló nagyságrendben kötelessége az államnak az emberek szerint támogatást adni az ipar fejlődéséhez is, de ez már csak harmadik szerint jelent feltétlen kötelezettséget. Ugyanakkor a munkanélküliség megjelenését követően másfél évtizeddel, a számukra kötelezően biztosítandó megélhetést már a felnőtt lakosság 30%-a nem fogadja el. De még így is minden negyedik kérdezett szerint ez feltétlen kötelessége az államnak. (1. tábla.)

1. tábla

Állami kötelezettségek a munka világában (1)

	Munkahelyet biztosítani mindenkinek	Támogatást adni az iparnak a fejlődéshez	Megélhetést biztosítani a munkanélkülieknek
Feltétlenül kötelessége	51,1	36,6	24,0
Kötelessége	38,6	50,9	43,0
Inkább nem kötelessége	8,3	9,4	25,6
Semmiképp se kötelessége	1,0	,4	4,3
Nem tudja	1,0	2,6	3,1
Összesen	100,0	100,0	100,0
N	1009	1007	1007

Forrás: ISSP 2006

Jelentős az állami beavatkozás lakossági támogatása a munka világra vonatkozó egyébkérdések esetében is. A kérdezettek több mint 60%-a teljesen egyetért azzal, hogy az állam támogassa új munkahelyek létrehozását. Jobban szóródnak a vélemények akkor, amikor a kérdés az üzleti élet általános szabályozására vonatkozott. Jellemző módon erre a kérdésre minden tizedik személy nem tudott válaszolni. A reatív többség (45%) inkább kevesebb állami szabályozással értene egyet. Az állami ipar támogatására vonatkozó, sokkal konkrétabbnak ható kérdéssel viszont a felnőtt lakosság nagy többsége, több mint 80-a ért

egyét. Még inkább egyértelmű állami beavatkozási dilemmára vonatkozott a következő kérdés, ahol a válságban levő iparágak támogatása merült fel a munkahelyek megőrzése érdekében. A többség (70%) egyetért egy ilyen állami gyakorlattal. A kutatás végül még egy újabb érdekes alternatívával szembesítette a válaszolókat, amikor arra vonatkozott egy kérdés, hogy megoldás lenne-e a munkaidő csökkentése arra, hogy minél több embernek jusson munka. Az adatok szerint a felnőtt lakosság erősen megosztott ebben a dilemmában. Minden negyedik kérdezett ingadozó álláspontra helyezkedett, s további 5% explicit módon nem tudott válaszolni erre a kérdésre. Azok közül, akiknek volt véleménye, kicsit többen (37%) értettek egyet azzal, hogy az állam csökkentse a munkaidőt, s kicsit kevesebben (32%) gondolták úgy, hogy nem ez a jó megoldás arra, hogy többen jussanak munkához.

2. tábla

Állami kötelezettségek a munka világában (2)

	Az állam támogatassa új munkahelyek létrehozását	Az állam szabályozza kevésbé az üzleti életet	Az állam támogatassa az ipart új termékek és technológiák kifejlesztésében	Az állam támogatassa a válságban levő iparágakat, hogy a munkahelyeket megvédje	Az állam csökkentse a munkaidőt, hogy több embernek jusson munka
Teljesen egyetért	61,3	16,8	40,8	29,0	14,8
Egyetért	32,4	29,0	42,3	40,8	22,2
Ingadozik	3,9	27,2	11,1	16,9	25,5
Nem ért egyet	,8	14,2	2,1	7,9	23,2
Egyáltalán nem ért egyet	,1	2,3	,2	2,1	9,1
Nem tudja	1,5	10,6	3,5	3,2	5,3
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	1008	1008	1009	1009	1009

Forrás: ISSP 2006

3. A demokratikus rend lakossági értékelése

Az állammal és közigazgatással, általában a társadalom működésével kapcsolatos lakossági véleményeket gyakran mérik azzal a kérdéssel, hogy mennyire elégedett azzal, ahogy a demokrácia működik az országban. A nemzetközi összehasonlító adatok ebből a szempontból lényegesen más sorrendet mutatnak, mint az aktuális kormánnyal való elégedettség szerint. Egyértelműen a régóta működő fejlett demokráciák polgárai a leginkább elégedettek azzal, ahogy az országukban a demokratikus berendezkedés működik (de továbbra is az élbolyba tartozik a viszonylag új demokráciák közül Dél-Afrika), míg a volt szocialista országok kivétel nélkül a leginkább elégedetlenek csoportjába tartozik (3. ábra). Az összehasonlító adatok tehát egyértelműen mutatják, hogy ***az átalakuló társadalmak mindegyikében elégedetlenek az emberek az állami-politikai működési mechanizmussal.*** Magyarország 2004 decemberében 39 ország sorrendjében a 33. helyen állt, közel azonos elégedettségi indexszel, mint Mexikó és Lettország - és csak a kelet-német tartományok, valamint Oroszország, Lengyelország, Szlovákia és Bulgária lakói voltak elégedetlenebbek nálunk.

Itt kívánjuk felhívni arra a figyelmet, hogy a demokrácia működésével kapcsolatos lakossági attitűdöket nem csupán az állam működési mechanizmusának „gördülékeny” vagy „rendetlen” módja befolyásolja, hanem az állami feladatvállalással kapcsolatos általános lakossági attitűdök is. Az ISSP adatbázisában a keleti és nyugati német tartományok elkülönülten jelennek meg. Az aktuális kormányzat munkájának lakossági megítélésében is volt különbség a keleti és a nyugati tartományok között, de alapvetően az ország keleti és nyugati fele is elégedetlen volt 2004 decemberében az akkori kormánnyal. A demokratikus működés megítélésében viszont már lényegesen eltér a két országrész képe: a volt Nyugatnémet területek nemzetközi mértékben közepesen voltak elégedettek a demokratikus működéssel (miközben az aktuális kormány munkáját nagyon rossznak tartották), a volt NDK-hoz tartozó területeken viszont a lakosság nemcsak az aktuális kormányzati munkával, de általában a demokrácia működésével is elégedetlen volt (3. ábra).

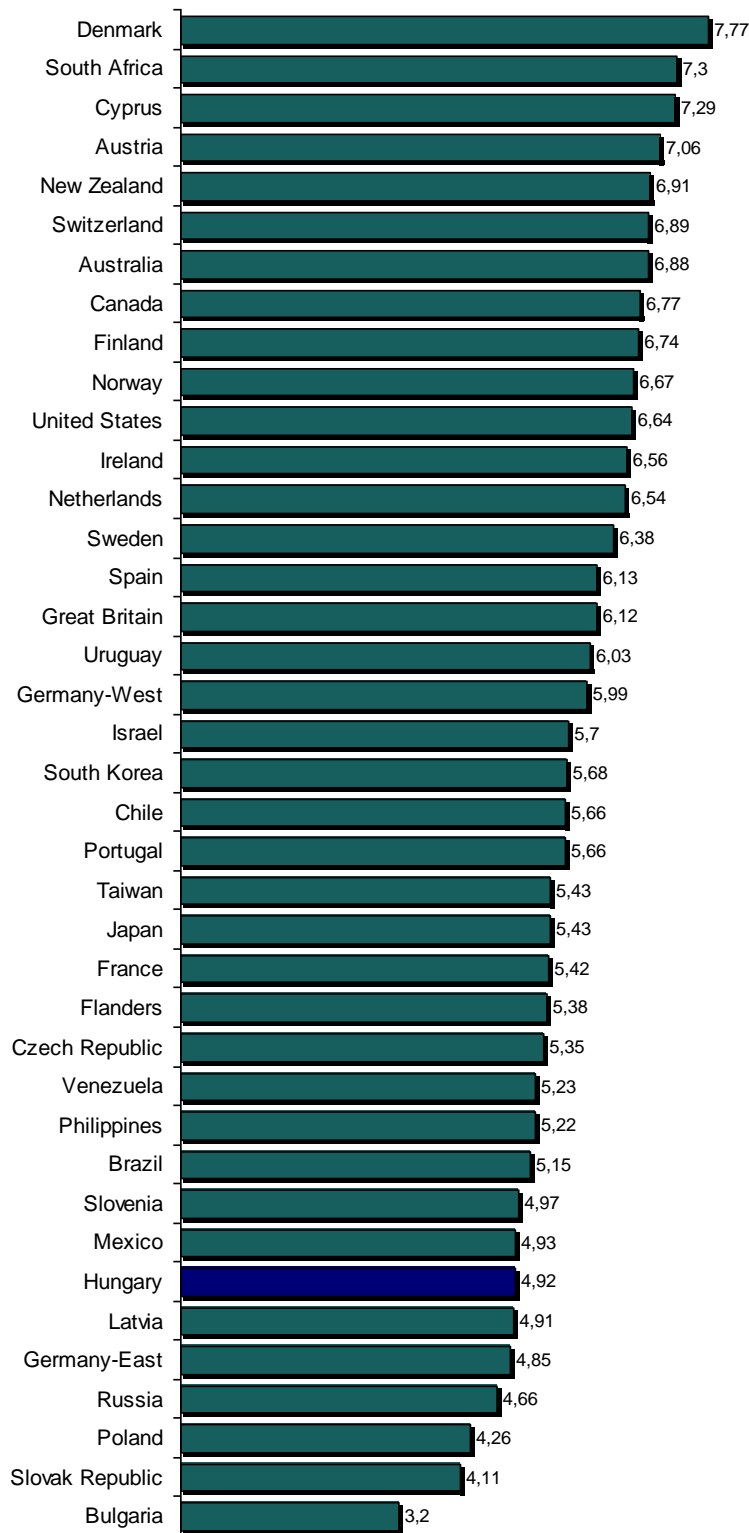
3. **ábra: Az országban működő demokratikus rend értékelése, nemzetközi összehasonlításban**

Forrás: ISSP 2004

Mennyire működik jól a demokrácia az országban?

11 fokú skála országonkénti átlagai

0 - "nagyon rosszul", "11 - nagyon jól"

A „demokrácia működésének” lakossági értékelése tehát jobban méri általában az állam működésével kapcsolatos lakossági véleményeket, mint az aktuális kormányra vonatkozó kérdés. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy a „demokrácia működése” fogalmat az emberek nagyon sokféleképpen értelmezik, nem tudhatjuk, hogy az erre vonatkozó kérdéssel pontosan mit mérünk.² Akkor tehát, amikor az állami-politikai intézményrendszer működési mechanizmusával való elégedettség mérése a célunk, ezeknél az általánosan használt kérdéseknél részletesebb, egy-egy jelenséget egyértelműen körülhatárolt kérdéscsoporttal kell majd dolgoznunk.

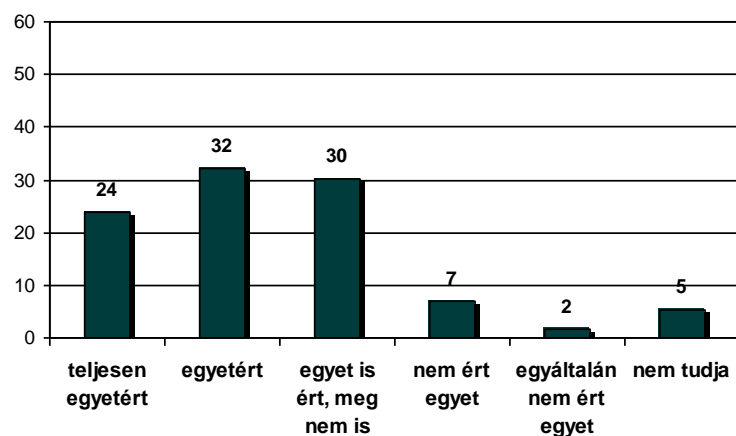
4. A közszereplők megítélése

Általában nagyon rossz az emberek véleménye a politikusok munkájáról. *Tíz magyar felnőttből csak egy van többé-kevésbé meggyőződve arról, hogy a politikusok a közegészség érdekében tevékenykednek.* Minden második választásra jogosult magyar állampolgárnak határozottan az a véleménye, hogy a politikusok csak személyes érdekeik miatt vesz részt a politikában, s további harmaduk is hajlik erre az álláspontra (4. ábra). Ugyanakkor ez az általános vélemény nemzetközi összehasonlításban nem mutat kiemelkedően rossz állapotokat: az ISSP-ben részt vevő országok felében nálunk is nagyobb arányban vélekednek így a lakosok (5. ábra)

4. ábra: A politikusok elkötelezettségének megítélése.

Forrás: ISSP 2004, magyar adatok

A legtöbb politikus csak a személyes érdekei miatt vesz részt a politikában, %

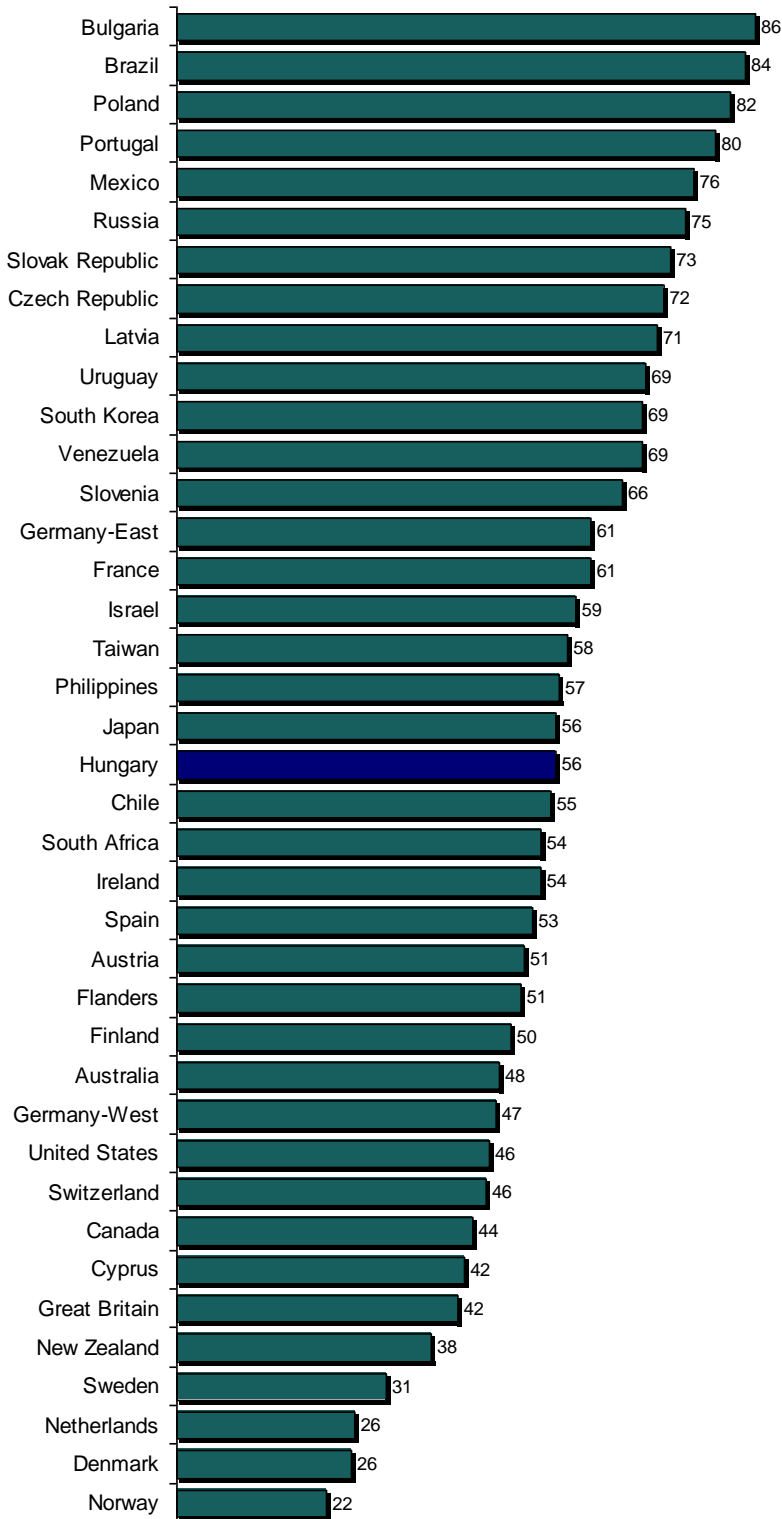
² A nyolcvanas évek végén, kilencvenes évek elején például a lakosság nagy része a „demokrácia” szót a „népi demokrácia”, azaz az akkor létező szocialista társadalmi berendezkedés szinonimájaként értelmezte.

5. ábra: A politikusok elkötelezettségének megítélése nemzetközi összehasonlításban

Forrás: ISSP 2004

A legtöbb politikus csak a személyes érdekei miatt vesz részt a politikában

"teljesen egyetértők" és "egyetértők" együtt, %

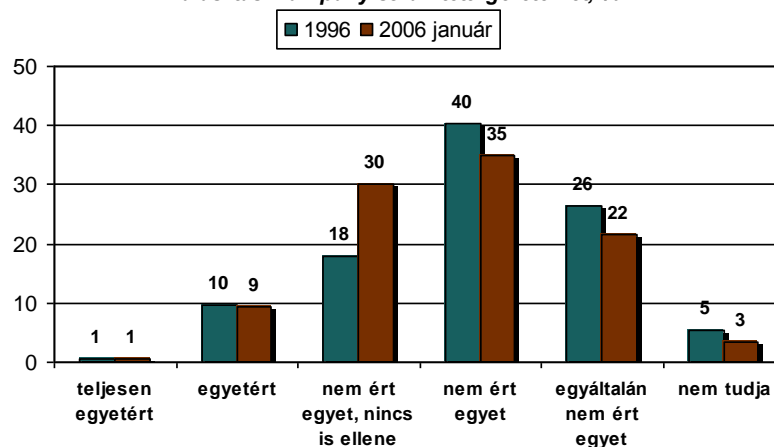

Ugyancsak a politikusok megbízhatóságának percepcióját méri az ISSP egy másik, az állam szerepével kapcsolatos vizsgálata is. Az „állam szerepe” volt az első témaköre az ISSP kutatásoknak 1986-ban, de ekkor még leginkább az állam szociális feladatvállalásaira helyezték a részt vevő országok a hangsúlyt, s ez az 1990-es ismétlés során is így volt. 1996-ban viszont már új, a jelen témánk szempontjából is érdeklődésre számot tartó kérdések is bekerültek a kérdőívbe, s ezek a 2006-os ismétlésben is benne maradtak. E szerint a magyarok nagy többsége már 1996-ban is úgy vélte, hogy az országgyűlési képviselők nemigen akarják betartani a választási ígéretüket, és ez az álláspont 2006 elején is viszonylag stabilan tartotta magát. Mindkét vizsgálati évben csak minden tizedik választópolgár hitt abban, hogy a képviselők betartják az ígéreteiket - igaz, 2006 januárjára valamelyest megnőtt a hezitálók aránya (6. ábra).

6. ábra: Az országgyűlési képviselők megítélése - magyar idősoros adatok

Forrás: ISSP 1996, ISSP 2006, magyar adatok

Az országgyűlési képviselők megpróbálják betartani a választási kampány során tett ígéreteiket, %

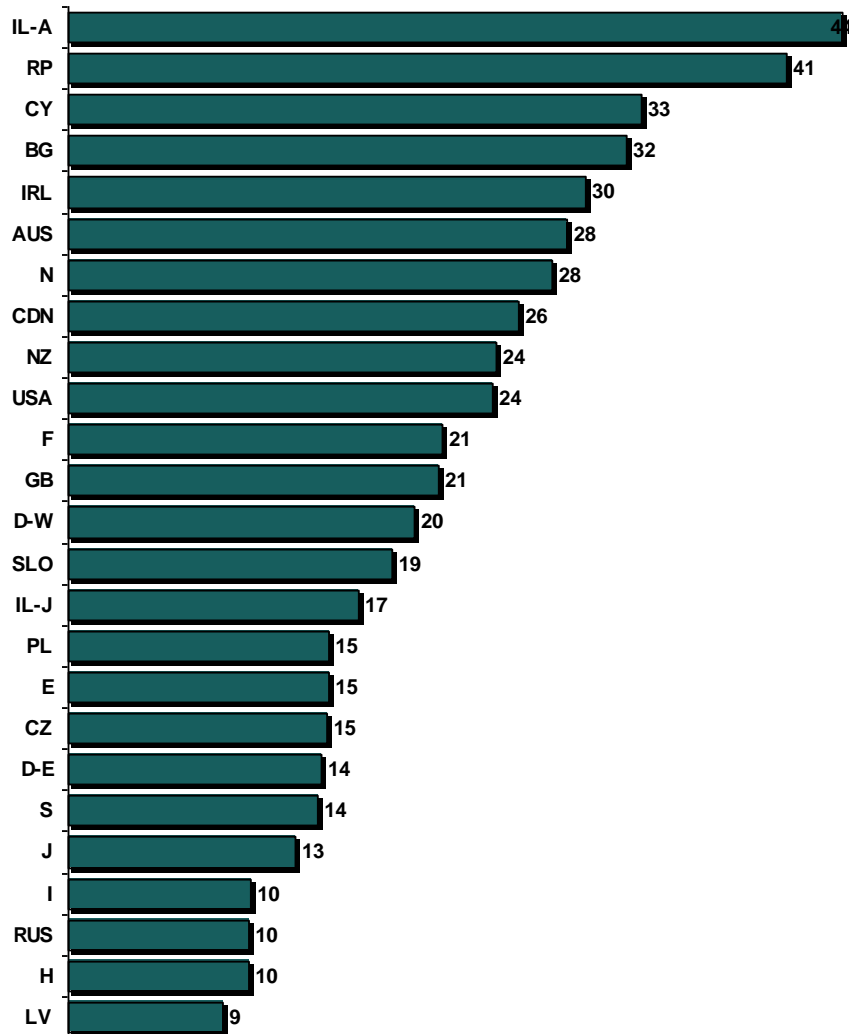
A parlamenti képviselők megbízhatóságának tekintetében 1996-ban 25 ország közül az utolsó előtti helyen álltunk (7. ábra). A 2006-os nemzetközi összehasonlító adatok még nem érhetőek el, de nincs okunk feltételezni, hogy változatlan hazai viszonyok mellett sikerült kevésbé rossz nemzetközi helyezést elérnünk.

7. ábra: Az országgyűlési megítélése - nemzetközi rangsor, 1996

Forrás: ISSP 1996, nemzetköziri adatok

**A képviselők megpróbálják betartani a választási
kampány során tett ígéreteiket**

1996-ban a "teljesen egyetértők" és "egyetértők" aránya, %

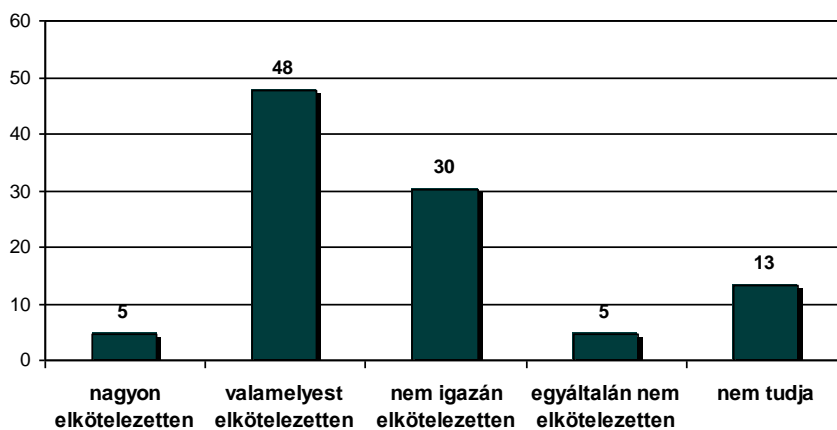
5. A közigazgatás minőségének lakossági megítélése

2004 decemberében a közigazgatás általános működéséről nem volt nagyon rossz véleménye az embereknek, de igazán jónak sem tekinthetjük a közigazgatás lakossági értékelését. Csupán 5% volt meggyőződve arról, hogy a magyar közigazgatás elkötelezetten szolgálja az embereket, de további 48%-uk is inkább hajlott arra a véleményre, hogy a közigazgatás értük működik (8. ábra).

8. ábra: A közigazgatás elkötelezettségének megítélése.

Forrás: ISSP 2004, magyar adatok

Mennyire elkötelezetten szolgálja a magyar közigazgatás az embereket? %

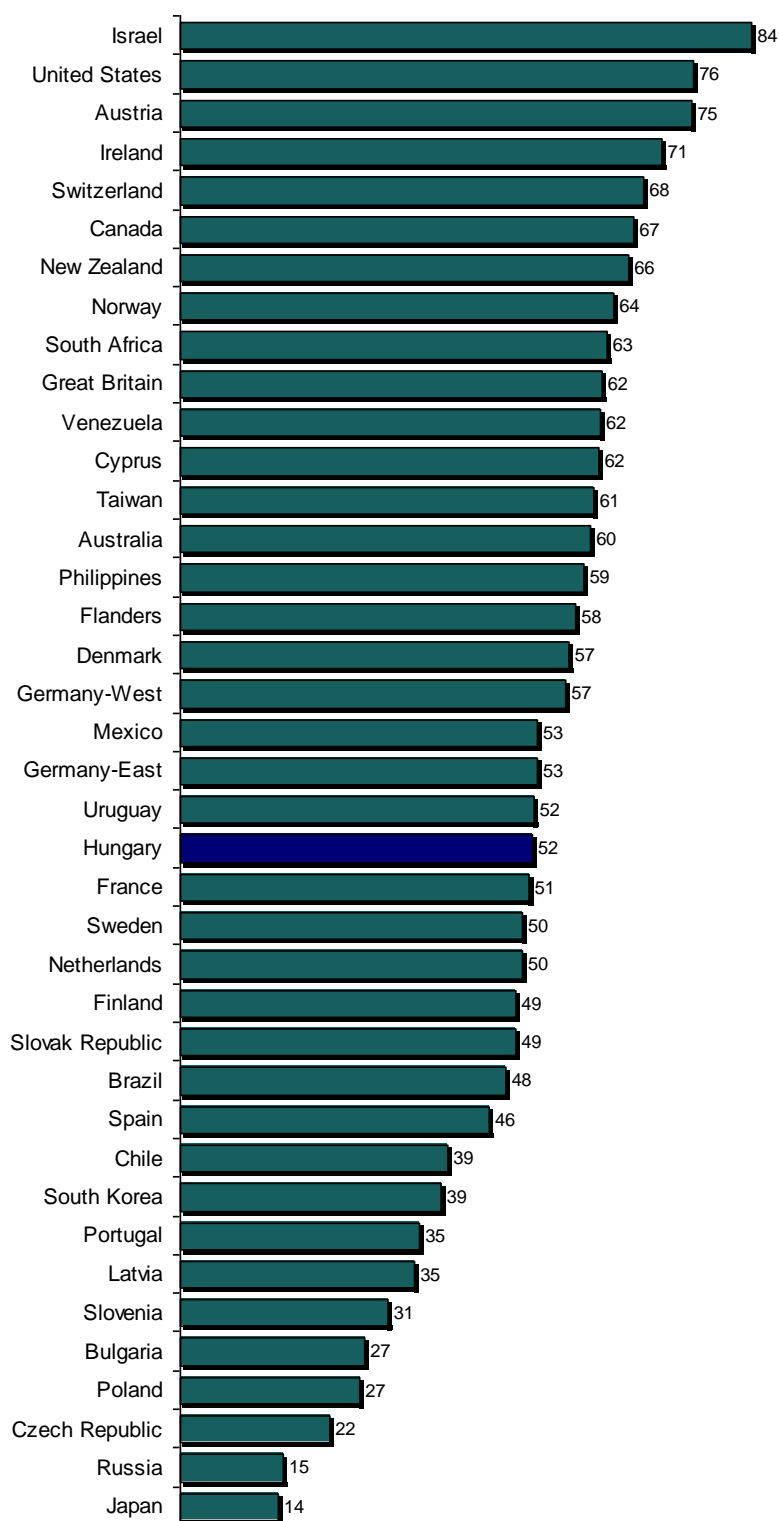
A közigazgatás elkötelezettsége tekintetében nemzetközi viszonylatban sem mondható rossznak a helyzet - igaz, jónak sem. A kutatásban részt vevő 39 ország közül ebből a szempontból 22. helyen szerepel Magyarország. A nemzetközi adatok tanúsága szerint a közigazgatás elkötelezettségének észlelése, és általában az állammal, kormánnyal demokratikus működési mechanizmusokkal kapcsolatos attitűdök között nincs tendenciózus kapcsolat. Vannak országok, ahol a kormánnyal és a demokratikus berendezkedéssel általában elégedettek az emberek, a közigazgatással viszont nem annyira (pl. Dánia), de olyanok is, ahol a közigazgatással sokkal elégedettebbek, mint a kormányzati munkával (pl. Izrael és Németország). Ennek egyik valószínű oka az, hogy a „közigazgatás” fogalma az átlagember számára leginkább az önkormányzati lakossági szolgáltatásokat jelenti.

9. ábra: A közigazgatás elkötelezettségének megítélése.

Forrás: ISSP 2004

Mennyire elkötelezetten szolgálja az országuk közigazgatása az embereket?

"teljesen elkötelezetten" és "elkötelezetten" válaszok együtt, %

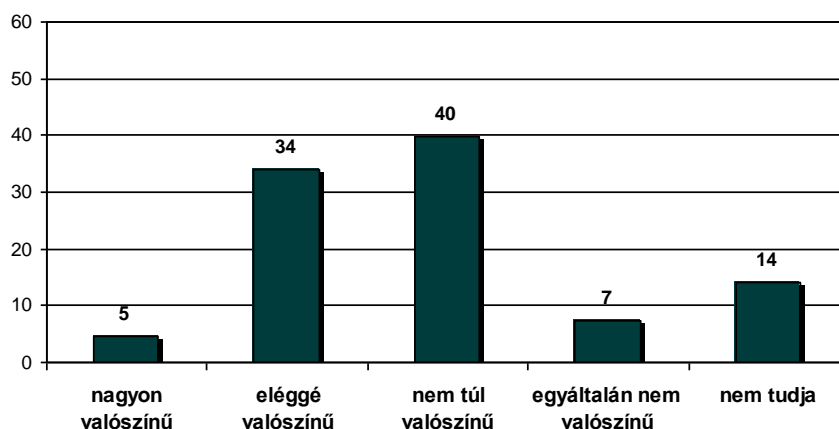

Az állam működési minőségének egyik jól bevált mutatója az, hogy a közigazgatás mennyire korigálja a saját hibáját. Ez az indikátor azt jelzi, hogy a közigazgatásról az emberek véleménye meglehetősen rossz. *Minden második felnőtt látta úgy 2004-ben, hogy ha a közigazgatásban hibát vétenek, akkor azt valószínűleg nem fogják kijavítani* - igaz, tíz válaszolóból négy valószínűnek tartotta a hiba korigálását (10. ábra).

10. ábra: A közigazgatás működésének megítélése.

Forrás: ISSP 2004, magyar adatok

Ha a közigazgatásban komoly hibát vétenek, mennyire valószínű, hogy ezeket a hibákat kijavítják? %

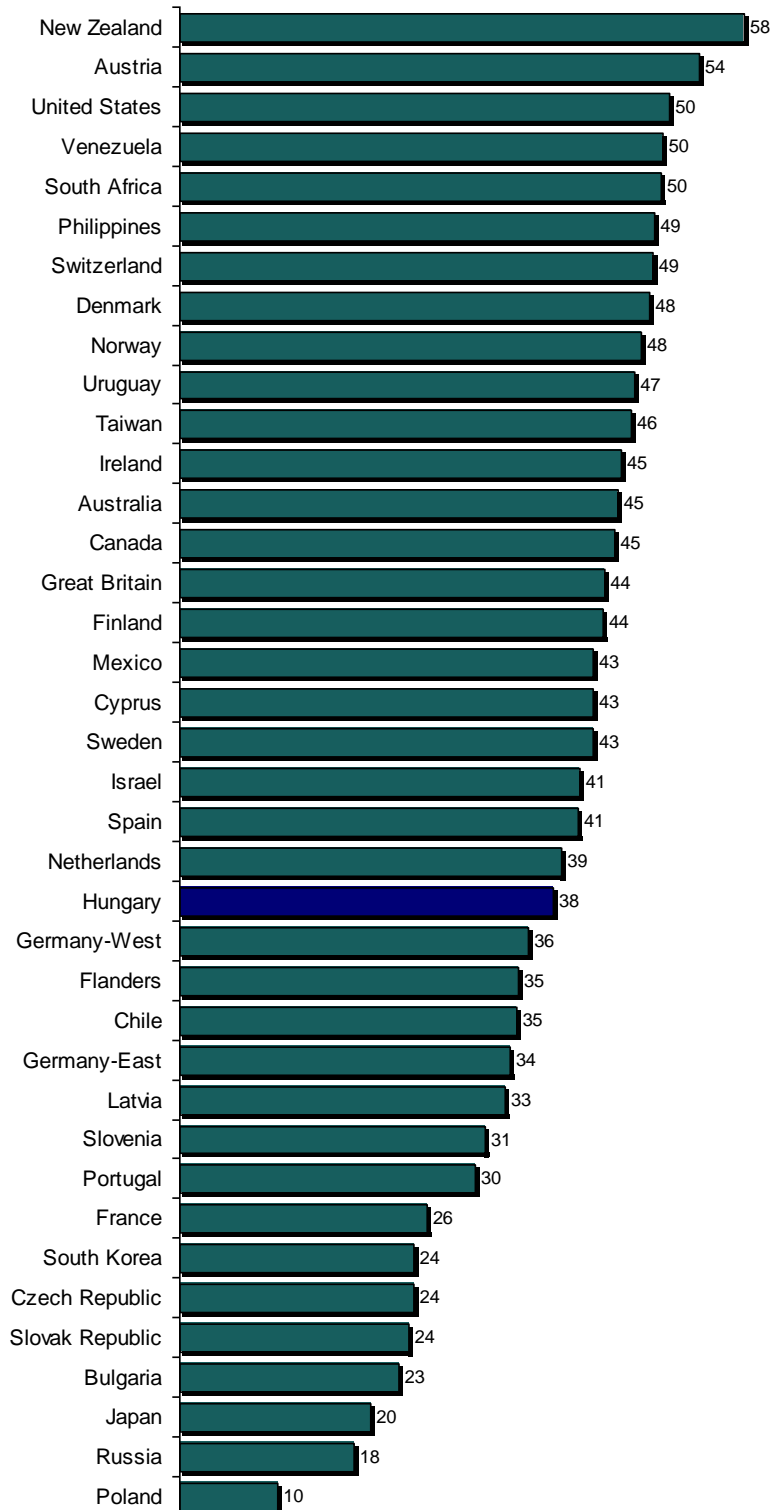
A legtöbb országban sokkal inkább elkötelezettnek tartják az emberek a közigazgatást, mint amennyire valószínűsítik a rendszer hibáinak korigálását, de alapvetően erősen összefügg a két tényező megítélése. A legjobbnak ítélt országok mindkét szempontból a nemzetközi top-on vannak, a az egyik szempontból a rangsor alján szereplőket a másik szempont szerint is nagyon rossznak ítéli a lakosság, de középtájon már nem ilyen egyértelmű az összefüggés. Ugyanakkor Magyarország relatív pozíciója a hiba korigálása szempontjából csak hajszálnyival rosszabb, mint amilyen az elkötelezettség szerinti sorrendje (11. ábra).

11. ábra: A közigazgatás működésének megítélése - nemzetközi összehasonlítás

Forrás: ISSP 2004

Ha a közigazgatásban komoly hibát vétenek, mennyire valószínű, hogy ezeket a hibákat kijavítják?

"nagyon valószínű" és "valószínű" válaszok együtt, %

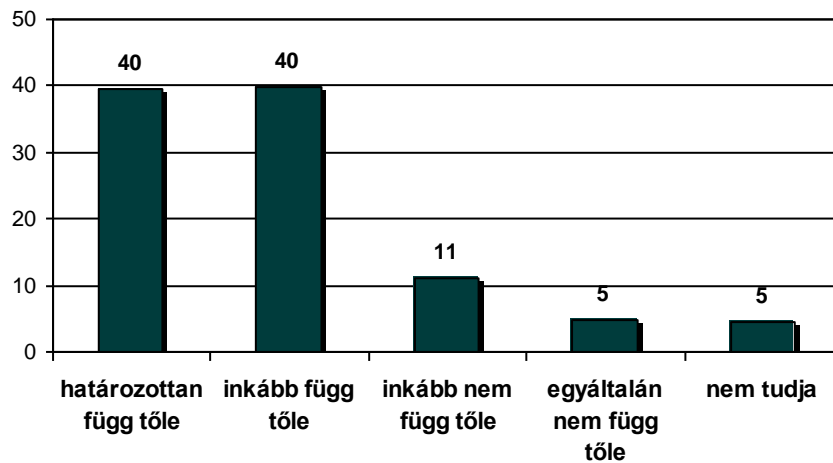

Ugyancsak jól bevált nemzetközi indikátora az állami bürokrácia minőségének mérésére az, hogy mennyire egyenlő bánásmódban részesíti az állampolgárokat. Eredményeink szerint ebben a vonatkozásban nagyon rossz a helyzet. ***A magyar felnőttek 80%-a érzi úgy, hogy az, hogy a közhivatalnokok kivel hogyan bánnak, függ attól, hogy milyen kapcsolatai vannak*** (12. ábra) Mivel ezek az adatok a 2006-os adatfelvételtől származnak, sajnos még nem tudunk nemzetközi összehasonlító eredményeket bemutatni - de nagyon kicsi a valószínűsége, hogy a nemzetközi rangsorban ne az utolsó helyek egyikén lennénk ebből a szempontból.

12. ábra: A kapcsolatok észlelt fontossága a közigazgatásban

Forrás: ISSP 2006, magyar adatok

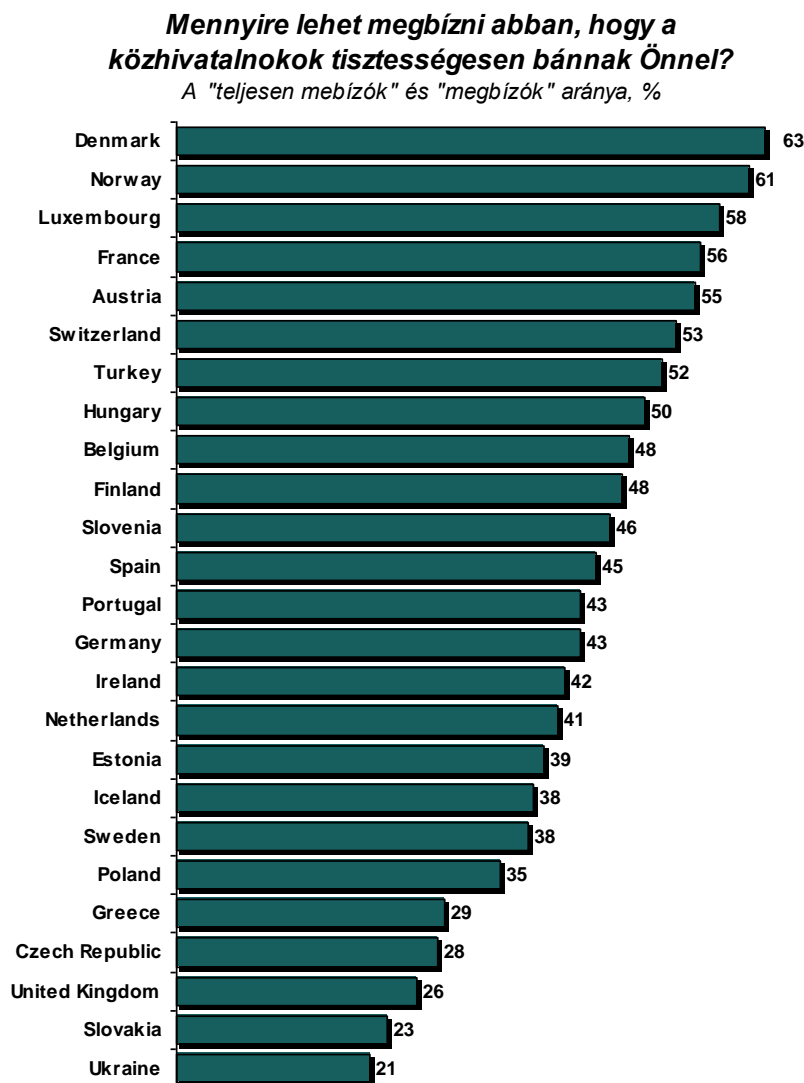
Az, hogy a hivatalnokok kivel hogyan bánnak, függ-e attól, hogy az illető kit ismer, milyen kapcsolatai vannak? %

Mindezek a hatások együttesen eredményezik azt, hogy a magyaroknak csupán a fele bízik meg abban, hogy a közhivatalnokok az olyan emberekkel, mint ő, tisztességesen bánnak. A nemzetközi összehasonlító adatok tanúsága szerint a közhivatalnokban tanúsított tisztességes bánásmódban még a legkevésbé elégedetlen országokban, Dániában és Norvégiában is csak a lakosság kétharmada bízik, így a magyar fele-fele aránnyal még mindig a nemzetközi élbolyban vagyunk - de ez valószínűleg nem teszi elégedettebbé a lakosságnak azt a felét, amelyik nem bízik a hivatali bánásmód tisztességében (13. ábra).

13. ábra: A közhivatalnokok megítélése - nemzetközi rangsor 2004

Forrás: ESS 2004

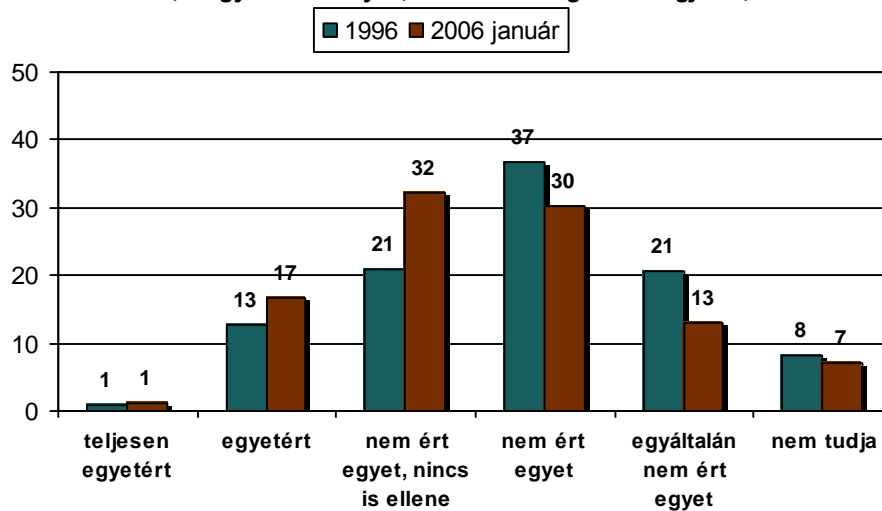

Általában a „közigazgatás” megítélésénél sokkal rosszabb véleménnyel vannak az emberek a minisztériumokban dolgozó szakemberek tevékenységéről. Erről ismét az ISSP „Állam szerepe” adatok nyújtanak információt. Magyarországon 1996-ban a választásra jogosultak csupán 14%-a értett egyet azzal, hogy a minisztériumok szakemberei többségében meg lehet bízni, hogy azt teszik, ami az országnak a legjobb. 2006 januárjára ez az arány 18%-ra nőtt, de a „teljesen egyetértők” aránya továbbra is 1% körül maradt (14. ábra). A minisztériumi szakemberek munkájának megítélését tekintve nemzetközi összehasonlításban 1996-ban az utolsók között voltunk (15. ábra), az újabb nemzetközi adatok még nem érhetőek el.

14. ábra: A minisztériumi szakemberek megítélése - magyar idősor

Forrás: ISSP 1996, ISSP 2006, magyar adatok

A minisztériumok szakembereinek többségében meg lehet bízni, hogy azt csinálják, ami az országnak a legjobb, %

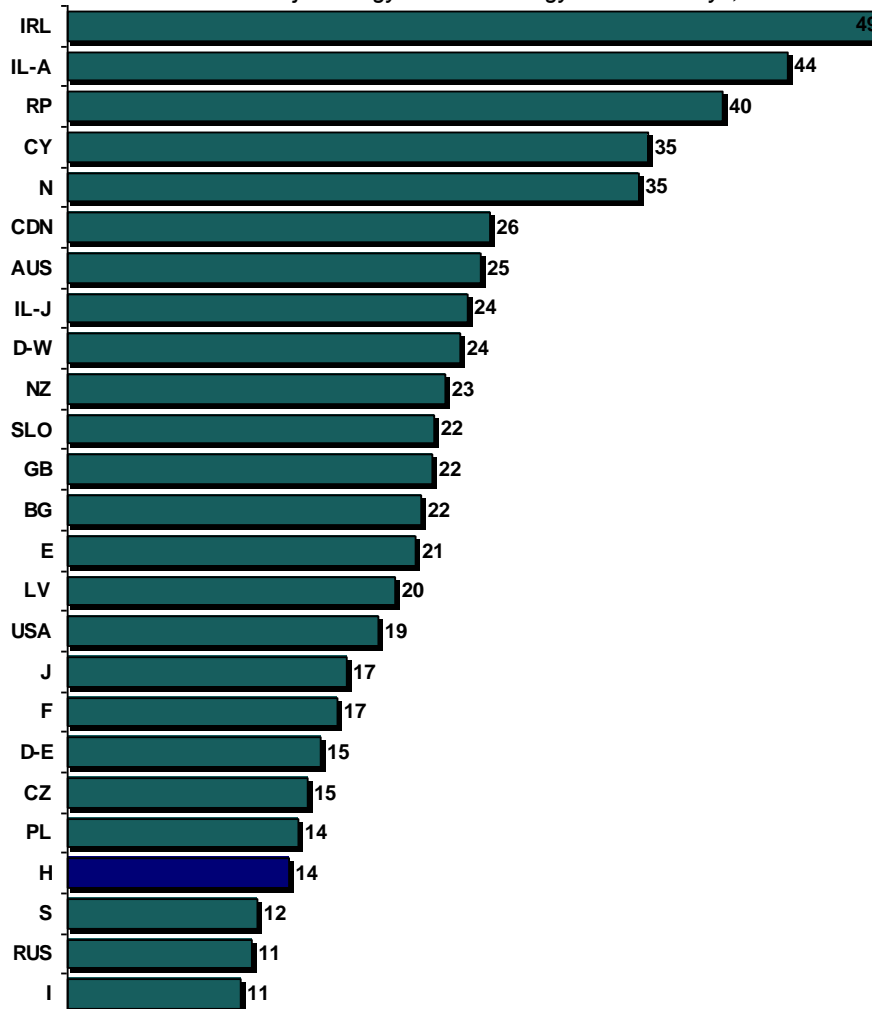

15. ábra: A minisztériumi szakemberek megítélése - nemzetközi rangsor, 1996

Forrás: ISSP 1996

**A minisztériumok szakembereinek többségében
meg lehet bízni, hogy azt csinálják, ami az
országnak a legjobb, %**

1996-ban a "teljesen egyetértők" és "egyetértők" aránya, %

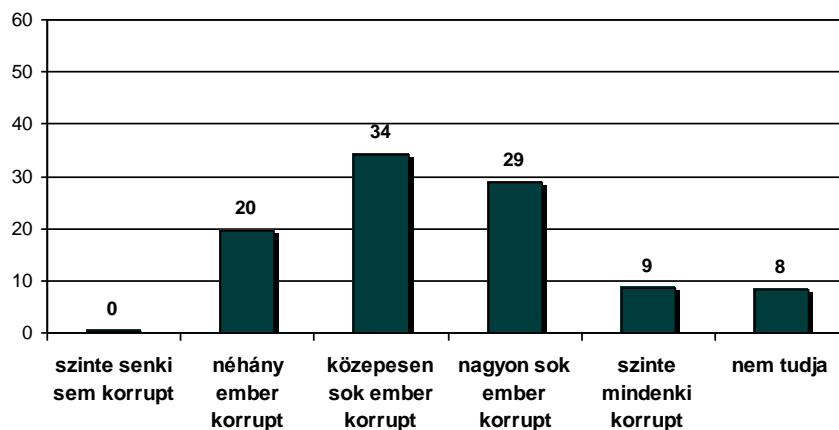
6. A korrupció észlelése

Az előzőekben láttuk, hogy tíz felnőttből nyolcan úgy érzik, hogy a közhivatalokban az ügyek intézésének módja függ attól, hogy milyen kapcsolatai vannak az ügyfélnek. Még rosszabb a kép akkor, amikor azt elemezzük, hogy mennyire látják elterjedtnak a korrupciót a közigazgatásban az emberek. ***A lakosság elsöprő többsége (92%), az érdemi választ adók közel 100%-a úgy észlelte 2004-ben, hogy a korrupció valamilyen szinten jelen van a magyar közigazgatásban.*** (8% nem tudott erre a kérdésre érdemi választ adni) Az összes kérdezett 20% szerint csak néhány közhivatalnok korrupt, harmaduk szerint közepesen sokan, további harmaduk szerint nagyon sokan megvesztegethetőek, minden tizedik magyar állampolgár szerint pedig a közigazgatásban (szinte) mindenki korrupt (16. ábra).

16. ábra: A közigazgatásban megjelenő korrupció megítélése.

Forrás: ISSP 2004, magyar adatok

Mennyire elterjedt a korrupció a közigazgatásban Magyarországon? %

A nemzetközi adatok azt a tényt is jól tükrözik, hogy a közigazgatásban észlelt korrupció mértéke jelentősen összefügg az ország stabilitásával. Leginkább a dél-amerikai és a kelet-európai társadalmakban érzi a lakosság elterjedtnak a korrupciót a közigazgatásban. Ezekhez képest Magyarországon tűnik a legkevésbé rossznak a helyzet, nemzetközi viszonylatban pedig a középmezőny alján helyezkedünk el (17. ábra).

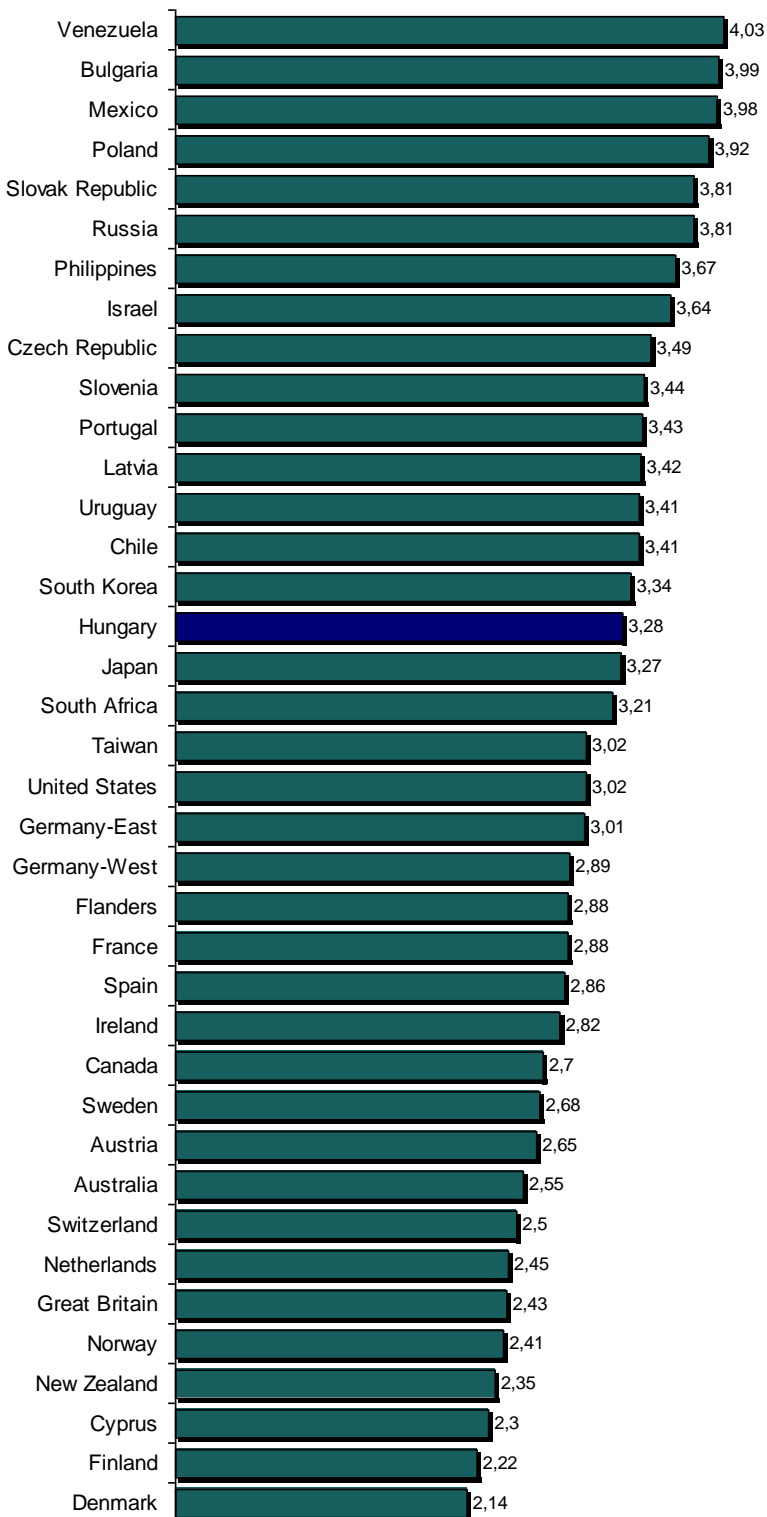
17. ábra: A közigazgatásban megjelenő korrupció - nemzetközi adatok

Forrás: ISSP 2004

Mennyire elterjedt a korrupció a közigazgatásban?

1-senki sem korrump, 5 - szinte mindenki korrump

5 fokú skála átlagai

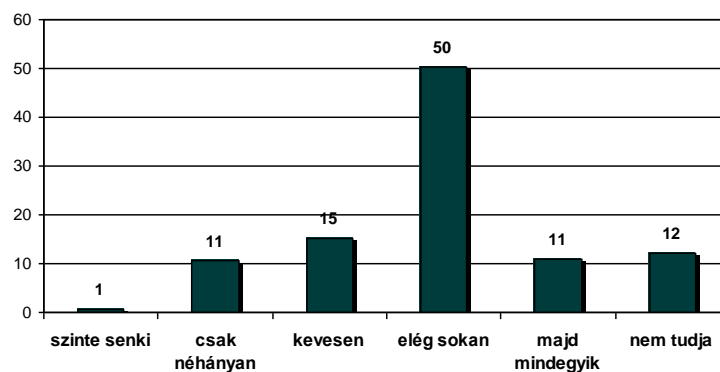

Korábban is említettük, hogy a „közigazgatás” fogalma nagyon tág, nem tudhatjuk, hogy a válaszolók pontosan mit értenek rajta. Ahhoz, hogy a későbbiekben mélyebben tudjuk elemezni a korrupció jelenségét, mindenképpen pontosítani, konkretizálni kell a kérdéseket. Ezt az ISSP nemzetközi kutatócsoportja is észlelte, így a 2006 évi ISSP „Állam szerepe” tematikus nemzetközi felmérésben már három külön kérdéssel próbálták feltérképezni a korrupció észlelését. Külön kérdezték meg a mintába került személyeket arról, hogy véleményük szerint mennyi politikus, és mennyi közhivatalnok érintett korrupciós ügyekben az országban, és külön kérdezték rá arra is, hogy az elmúlt 5 évben milyen személyes korrupciós tapasztalataik voltak. (Pontosan: a kérdezést megelőző 5 évben kapcsolatba került-e a válaszoló olyan közhivatalnokkal, aki kenőpénzt, vagy viszont-szívességet kért az ügyintézésért.) Amint az feltételezhető volt, az emberek nem egyforma mértékűnek látják a különböző csoportok között a korrupció elterjedésének mértékét. **Leginkább a politikusokat tartják korruptnak. A lakosság közel kétharmada szerint nagyon sok politikus érintett korrupciós ügyekben, ezen belül is minden tizedik kérdezett véli úgy, hogy majdnem minden politikus korrupst.** Csak 1 %-uk véli úgy, hogy egyetlen politikus sem érintett, 11% szerint pedig csak néhányan (18. ábra).

18. ábra: A korrupció észlelése a politikusok körében

Forrás: ISSP 2006, magyar adatok

Véleménye szerint mennyi politikus érintett korrupciós ügyekben? %

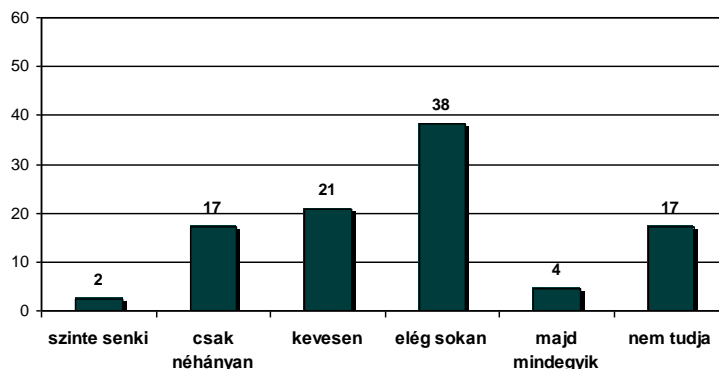

A közhivatalnokok lakossági megítélése sem sokkal jobb. Ugyan csak a választásra jogosultak 4%-a véli úgy, hogy a korrupció teljesen eluralkodott a közigazgatásban, viszont **tíz felnőttről négyen úgy látják, hogy sok közhivatalnok érintett korrupciós ügyben**, és összesítve sem éri el a 20%-ot azok aránya, akik szerint egyetlen közhivatalnok sem korrupst (2%), vagy legfeljebb néhányan azok (17%). (19. ábra)

19. ábra: A korrupció észlelése a közhivatalnokok körében

Forrás: ISSP 2006, magyar adatok

Véleménye szerint mennyi közhivatalnok érintett korrupciós ügyekben? %

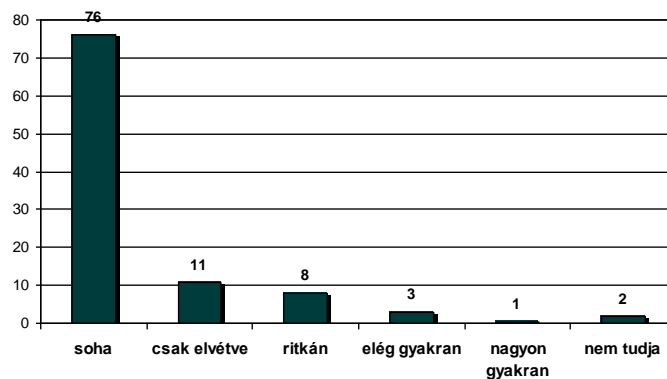

Miközben a lakosság úgy észleli, hogy a politikusok körében a korrupció szinte általánosnak mondható, és a közhivatalnokok jelentős része is érintett, lényegesen kevesebben tapasztalták a korrupció jelenlétét a mindennapi életükben. 2006 januárjában a válaszolók „csupán” 24%-a került kapcsolatba olyan hivatalnokkal, aki kenőpénzt, vagy viszont-szolgáltatást kért tőle, s ezek többsége is „csak elvétve” illetve „ritkán” akadt össze ilyennel (14. ábra).

20. ábra: Személyes korrupciós tapasztalatok

Forrás: ISSP 2006, magyar adatok

Kapcsolatba került olyan hivatalnokkal, aki kenőpénzt, vagy viszont-szívességet kért, az elmúlt öt évben Öntől? %

Önmagában sem szabad elhanyagolni a jelentőségét annak, hogy 2006 januárjában minden negyedik felnőtt találkozott Magyarországon olyan hivatalnokkal, aki kenőpénzt, vagy viszont-szívességet kért tőle. Két évvel korábban ugyanis, a 2004 évi ESS kutatás során a

teljesen összehasonlítható módon feltett kérdésre³ a magyarok 95%-a válaszolta azt, hogy a vizsgálatot megelőző 5 évben nem találkozott korrupstisztviselővel. ***2004 és 2006 között tehát ötszörösére nőtt Magyarországon azok aránya, akik személyesen találkoztak korrupstisztviselőkkel.***

Sajnos, 2006-os nemzetközi összehasonlító adatok még nem állnak a rendelkezésünkre, de a 2004-éiek igen. E szerint 2004-ben korrupció szempontjából az európai országok három jól körülhatárolható csoportra oszthatók. Szinte senki nem találkozott korrupstisztviselővel a fejlett nyugat-európai országok lakói közül, míg nagyon nagy mértékűnek tűnik a volt szovjet tagköztársaságokban (21. ábra). Magyarország- Ausztriával együtt - az európai országok közötti összehasonlításban az alsó harmad tetején (vagy a középmezőny alján) helyezkedett el ekkor. Berajzoltuk a 2004. évi nemzetközi összehasonlító ábrába a 2006. januárjában Magyarországon mér korrupciós index képét. Ez alapján ki kell jelentenünk, hogy ha ***2004-ben mértük volna azokat az adatokat, amelyeket 2006 januárjában mértünk, akkor a nemzetközi összehasonlítás rangsorában Magyarország Európában a második legkorruptabb nemzet képét mutatta volna***, és csak az Ukrajnában mért adatok lettek volna rémisztőbbek (21. ábra).

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy ***a lakosság szinte általánosan elterjedtnek érzékeli a korrupciónak azt a formáját, amikor nagy állami források kerülnek illegális úton a politikusok és közhivatalnokok saját és/vagy érdekcsoportjaik büdzséjébe, és rohamosan nő azok aránya, akik a hétköznapi hivatali ügyintézés során is tapasztalják a korrupció jelenlétét.***

³ A 2004-es ESS kutatás során a kérdés feltevése pontosan megegyezett a 2006 évi ISSP kérdésével, csupán a megadott válaszkategóriákban volt eltérés, de mindkét vizsgálatban azonos módon szerepelt az általunk itt bemutatott „soha” válaszlehetőség.

21. ábra: A korrupció személyes megtapasztalása nemzetközi összehasonlításban

Forrás: ESS 2004, ISSP 2006 (2006-os magyar adat)

**Nem fordult elő az elmúlt 5 évben, hogy
közhivatalnok kenőpénzt vagy viszont-
szolgáltatást kért tőle, %**

**A 2004-es nemzetközi adatok összevetése a 2006-os magyar
adatokkal**

